

hatalmas színházterem miatt a hátsó sorokból nem látható részletek, például a földön zajló események; az operatőr néha ráfókuszált részletekre, egyes pontokra, így vezette a tekintetünket; hangsúlyozott, kiemelt. A nyitó előadáson a szereplők maguk felé fordítottak egy kamerát, és azon csatáztak előtte, hogy ki kerüljön „képbe” (ami kivetítve is megjelent).

Máskor a színpadi kamera előtt egy páros ült, a kamerába néztek, chipset ettek (mintha tévéznének), az ő „bambulásukat” láttuk a kivetítőn, miközben a színpad előterében egy szappanopera-jelenet volt látható.

Előre felvett képek/jelenetek bevágása, dokumentumjellegű anyag bejátszása

A berlini diákok a „tolerancia – mások elfogadása” témakörrel foglalkoztak, és a saját iskolájukban felvett konfliktushelyzetekre élő színpadi jelenetekben mutattak megoldási lehetőségeket.

A közönség megmutatása

Több előadásban a kamera a nézők felé fordult, végignézett a közönségen: a nézők saját magukat, reakcióikat figyelhették meg kivetítve.

A megnyitó előadás végén a színpadon használt kamerával a játékosok rázoomoltak a közönségre, végül egy emberre, az arcáról készült közeli után a Google keresőbe beírták a nevét, ahol egy internetes oldalra klikkelve az életrajza, eddigi tevékenysége jelent meg a kivetítőn: majd kiderült, ő mondja a megnyitó beszédet.

Televíziós formátumok megidézése

A Kasparral készült interjút egy showműsor keretében élőben közvetítették (vették kamerával és kivetítették). (*Der Fall Kaspar H. reloaded*)

Internet

Az internet élő használata az előadáson. A kivetítőn megjelent egy a nézők között ülő fiatal Facebook oldala, ahol ő élőben kommentálta a színpadon zajló eseményeket, majd erre választ is kapott egy másik Facebookot használó nézőtől (*Cellphone Slaves*).

A kivetítőn egy párkereső oldal jelent meg, ezen böngészett az egyik szereplő, a jelenetben a párkeresésnek erre a módjára reflektáltak.

A Kaspar Hauserrel készült interjú megjelent a YouTube-on (*Der Fall Kaspar H. reloaded*).

Persze maga a high-tech használata nem jelent egyet a magas színvonallal. A fesztivál előadásai között is voltak olyanok, ahol a technika nem tett hozzá sokat az előadáshoz. Hiába álltak az eszközök a rendelkezésükre, ha hiányzott mögötte a mély gondolat.

Néhány szempontból valóban kérdéses, hogy mennyire éri meg az előadásban túl sok technikát bevetni, hiszen a színház lényege, a színész-néző fizikai „találkozása” háttérbe szorulhat. A sok technikai eszköz megnehezítheti a munkát (pl. az eszközök karbantartása, kezelése, szállítása miatt), több a „hibalehetőség” (vö. a „technika ördöge”), költséges, több technikusra van szükség. (*A Sarah Kane: Psychose* című előadás tizenhat szereplőjére például tíz technikus jutott, a *Medea* című előadásban tizenhárman szerepeltek és tizenegyen dolgoztak a hang-, fény-, színpadtechnikával, installációkkal, készítettek kamerafelvételeket és fotókat.) Könnyen hatásvadásszáttá válhat túlzott mértékű használata.

Ha pedig a színház és a film nem szervesen kapcsolódik egymáshoz, akkor a néző könnyen a mozinézó szerepébe kerülhet.

Könnyen hatásvadásszáttá válhat ezek túlzott mértékű használata.

A német fesztiválon látottak alapján azonban én továbbra is azt gondolom, hogy a különféle technikai eszközök – mint más művészeti ágakban, – a színházban is inkább gazdagítják a kifejezési eszközök táráát. Érdemes kísérletezni ezekkel, és kihasználni a fiatalok jártasságát, és természetes érdeklődését az új médiumok iránt.

Tréning a Retzhof kastélyban

Bartha Eszter

Hollós József meghívásának köszönhetően vehettem részt 2011. április 15-20. között „Ausztia szívében, Stájerországban” a Drama in Education 2011 kongresszuson, és tölthettem hat napot – luxuskörülmények

között – a gyönyörű Retzhof kastélyban. A rendezvény egésze intenzív érzelmi, emberi és szakmai tapasztalatokhoz juttatott, és nagyon hálás vagyok, hogy mindezen élmények részese lehettem.

A legtöbben Ausztriából, illetve Németországból érkeztek, de voltak vendégek Angliából, Lengyelországból, Szlovákiából, Horvátországból, sőt Kanadából is. A 97 résztvevő előképzettsége is igen vegyesnek nevezhető, legtöbben főiskolások, illetve egyetemisták voltak, és csak néhányan gyakorló drámatanárok. Többen – színésznő, dekorátor családanya, táncoktató... – azért jelentkeztek az elsősorban gyakorlati képzést nyújtó programra, mert itt különböző módszerekkel, irányzatokkal ismerkedhettek meg.

Az első nap az érkezés, illetve az ismerkedés jegyében telt, a második-ötödik nap egy-egy meghívott előadó tartott gyakorlati képzést, az utolsó napon pedig tapasztalatainkat, illetve a jövőre vonatkozó észrevételeinket összesítettük. Esténként közös programok voltak: többek között a rendezőként dolgozó előadók színházi munkáit ismerhettük meg vetítéssel színesített beszélgetéseken, emellett volt színházi előadás, zene, közös zenélés és tánc is. A négy meghívott előadó egymástól eltérő munkastílusban dolgozott a nagy létszámú csoportokkal.

Érdeklőség: A nyitó este vendége Szabó István filmrendező volt, akinek láttán én gyermeki izgalmat éreztem, a nagysága iránti tiszteletem egy másfél órán át tartó pirulásban nyilvánult meg, míg a körülöttem ülő fiatalok közül senki nem tudta, ki ő.

Dr. Judith Ackroyd

A londoni Regent's College bölcsészet- és társadalomtudományok, valamint művészetek szakterületekért felelős elnöke. Nagy-Britannia és más országok nép- és magasabb szintű iskoláinak tanáraival dolgozott együtt, több, pedagógusok számára készült írás megjelenése köthető nevéhez. Workshopjainak legfontosabb célja: minél több gyakorlatban használható ismeretet továbbadni a résztvevőknek.

Az első napon **Dr. Judith Ackroyd drámaoktató** vezetésével dolgoztunk. Az előadóval való találkozásunk és ismerkedésünk egyszerre történt a csoport tagjaival való megismerkedéssel, ezért a névtanulásra irányuló játékoknak különösen fontos szerepük volt.

- **Névtanulás párnával** (ismerjük): Az első gyakorlatokat kört alkotva játszottuk. A vezető a kör közepén állt, és így irányította a játékokat: párnát dobott valakinek, amit el kellett kapni, majd visszadobni. Akinél a párna volt, mondta a nevét. Egy idő után annak a nevét kellett mondani, akinek dobtuk a párnát. Ez egy viszonylag egyszerű és itthon is ismert alapjáték. A folytatásban a forma maradt, de a tárgyak cserélődtek. A párna egyszerű, megszokott használati tárgy (mint például a labda), könnyű, puha, nem tud megsérteni senkit hibázás esetén. Épp ezért ijedtek meg sokan, amikor Judith a kb. 80 cm magas, több mint fél kilós fém *szemetesvödörrel* folytatta a játékot. Így a játékosoknak már a tárgyra, annak sajátosságaira is figyelniük kellett – amikor valaki rosszul dobta, megpördült a tárgy, és nem tudta elkapni az, akinek szánták. Nagyon kellett figyelniük a dobás módjára, mert ez már veszélyeket rejtett magában. Azok hibáztak, akik elsősorban magukra figyeltek, és nem megosztva mind a négy dologra: én-tárgy-távolság-másik. A feladat viszonylag egyszerűnek tűnik – nem az. (Ennek egy komolyabb megjelenésével találkoztam a 2010-es balatoni táborban, amikor Egervári György vezetésével hihetetlen élményt nyújtó Tűzpróba-est volt. Ott a gyerekek egyik feladatként parázzsal töltött kétfülű lábost dobtak egymásnak a tűz fölött – nagyobb volt a kockázat, mégis ők kevesebb hibával tették, mint mi, felnőttek, a szemetes vödörrel.) Amikor a csoport összes tagja végre megértette, hogyan kell kezelnie egy ilyen, eredetileg nem játékra szánt eszközt, körbe és egymásnak kellett dobálnunk, szabadon.

A szemetes után a *fa állófogas* következett – új, még nagyobb, még súlyosabb tárgy.

A kellékek ezek után egy leegyszerűsített Órjátékba (v. Boszis) is bekerültek.

- **Órjáték:** Az ismert játék szabályai szerint: a résztvevők mehetnek, ha a boszi elfordult, és meg kell merevedniük, ha visszanéz. Cél: megérinteni a boszi falát. Ha valaki megmozdul, az ór visszaküldi az alapvonalra.

Judith alapjátéka: A teret függőlegesen három részre osztottuk: fent, középen, lent. Feladat volt úgy a boszi felé menni, hogy amikor visszanéz és megmerevednek a játékosok, valaki legyen lent (fekve, kúszva), valaki legyen középen guggolva, hajolva), és valaki legyen fent (áll, nyújtózik). A mozgás közben fel-le is mindig váltani kellett a helyzetünket, a többiek pozíciójára figyelve.

Judith eszközös változata: Azt használta, amiket a teremben talált: állófogas, szemetes, egy nagy kendő, három párna, szék, iratmappa, táska. A játék, illetve az előbbi mozgás közben folyamatosan mozogniuk kellett a tárgyaknak is. Ezeket egymásnak kellett átadnunk úgy, hogy azok mozgása és vándorlása „mindvégig esztétikus legyen” (Judith). A feladat olvasása kiválthat ilyen-olyan reakciókat („erős magyar öntudatunk”: *nem valami nagy szám, mi ennél jobbat tudunk...*), de a pillanat, amikor megmerevedett a

játszók csapata (ezt csak fél csoport játszotta egyszerre, a másik fele nézte) az emberek és a „lebegő” tárgyak együtt szituáció-pillanatokat, időnként történeteket teremtettek. Ha valaki kipróbálja, megtapasztalhatja.

Judith a nap második felében egy, a politikai bocsánatkérésről szóló drámaórájából emelt ki részleteket, ebből három feladatot valósítottunk meg. (A drámaóra egészét angolul kaptuk meg...)

A téma két nép évtizedekre visszanyúló konfliktusa volt. A tanár szerepbe lépve indította a játékot és elmesélt egy drámai történetet egy elcserélt gyerekről.

Judith az egész nap folyamán erős színészi eszközöket alkalmazott, amilyenekkel én csak angolszász oktatók budapesti kurzusain találkoztam. A drámaiság és fikció megteremtésekor tartottam először indokoltan ezt a – számomra idegen, már-már teátrálisnak nevezhető – munkastílust.

Az első feladatként hat fős csoportokban a „szenvető” nép történetének egy családra vetített epizódját kellett megjelenítenünk, valamint elmesélni narráció alkalmazásával.

Következő feladatként a másik, a szembenálló („bűnös”) nép parlamentjében szakértői köntösbe bújva kellett a bocsánatkérés mikéntjét kitalálnunk. Harmadik feladatként azzal foglalkoztunk, hogy miként jelenik meg a médiában ez a bocsánatkérés, kik a szereplői és mi a képi megvalósulása.

Judith erős egyénisége és erőteljes gesztusai hamar bevontak a fikcióba, miközben azt éreztem, hogy maga a játék rengeteg feszültséget teremt bennem. Sajnos a foglalkozások, a napi feszített tempójú együttlétek után nem volt időnk, módunk megbeszélésre, a kérdések tisztázására, visszacsatolásra, így az nem derült ki számomra, hogy a többi játzó minderről hogyan gondolkodott. Egy négyszemközti, esti beszélgetés alkalmával megfogalmaztam Judithnak: az erős, drámai kezdés egy őszinte bocsánatkérési vágyat teremtett bennem, míg az óra (illetve annak részletei) a politikában ismert általános, felszínes bocsánatkérésről szólt, így a csoport „klisé-megoldásai” hatására egyre idegesebbé váltam.

Ez volt az első nap. És az első alkalom, amikor úgy éreztem, hogy komoly „emocionális szakadék” van kelet-európai és nyugat-európai között. És ez a gondolat, érzés még egy alkalommal visszatért: Brandon foglalkozásán.

Alexander Fedorov (Szása)

A moszkvai Young Actors Musical Theatre művészeti vezetője, az Orosz Filmművészeti Egyetem és az orosz színiakadémia professzora. Show-rendezőként dolgozik élvonalbeli orosz popművészek és -együttesek produkcióiban. Jelenleg színiakadémiai növendékeivel az Oliver című Broadway-darab, illetve Gorkij Jegor Bulicsov című művének színpadra állításán dolgozik.

Másnap Szása munkastílusát ismerhettük meg, aki kimagaslóan tehetséges, válogatott általános iskolás gyerekekkel dolgozik profi színházi körülmények között. Iskolájában két év alapozás folyik, majd a harmadik évben ezek a gyerekek hivatásos színészeket megszégező szakmai tudással képesek színpadi produkciókban szerepelni. Bár a képzési szakaszban nagyon erős hangsúlyt kap az improvizáció, a (videón) látott előadás a klasszikus színházi formákat mutatta, ahol a szereplő gyerekek szigorú rendezői utasításokat követnek.

Tréningje során – mindennapos gyakorlatának megfelelően – egyéni feladatokat kaptunk, és Szása rendre egyenként elemezte a látottakat. Alapvető volt, hogy akármilyen sokan voltunk, minden egyes feladatot mindenki egyesével vagy párban hajtott végre, és mindenkiel mindig megbeszélte, hogy mit látott ő (mint „néző”), és mire gondolt a feladat végrehajtója, vajon a kettő harmóniában volt-e, vagy sem, és ha nem, miért.

Ezek a színészképzésből kiemelt és bemutatott feladatok főleg a gyermekszínjátszó csoportok vezetői számára hasznosíthatók, játzásuk maradandó élményt nyújtott az extrovertált, és még inkább az exhibicionista résztvevők számára.

A foglalkozása számomra két szempontból volt különleges (az előző napi belső konfliktusom ismeretében talán érthető, ha ezt leírom): a külföldi előadók közül őt éreztem a legemberibbnek, a reakcióiban a legérzékenyebbnek, leginkább empatikusnak, tehát hozzám a legközelebb állónak, emellett pontosan megértettem mindazt, amit mondott, oroszul (lánya fordította angolra). Az ő foglalkozásán találkoztam a legtöbb új (vagyis számomra ismeretlen) gyakorlattal.

Gyakorlatok:

- **Köszönés** (ismerjük): Két sorban állunk egymással szemben, mindenki odamegy a párjához, és amikor középen találkoznak, az egyik köszön: „Jó reggelt!”, a másik fogadja: „Jó reggelt!” **Feladat:** az első kitalál mögé egy történetet, ami a múltban esett meg a két ember között, és ennek tükrében köszön, erre

válaszol a másik (pl. agresszív, békülékeny, bocsánatkérő, alázatos). Nincs szimultán munka, minden páros „produkcióját” meghallgatták a többiek is (ami így persze nagyon lassú volt).

- **Taps körbeadása:** Körben állunk, egy tapsot adunk tovább, illetve visszafordíthatjuk. (Ez a feladat itthon is, és ezek szerint a nagyvilágban is közkedvelt: kétszer játszottuk a négy napban.)
- **Tapstovábbító:** Az elsővel fogadom, a másodikat valakinek irányítom. Ugyanez a teremben tetszőleges irányban járkalva. Újra kör, újra egy taps, amivel azt mondom: „igen”. Ha vissza akarom fordítani, ezt mondom: „nem”. A visszafordítás után a mellettem álló újra „igen”-t mond addig, amíg valaki újra irányt nem vált a „nem”-mel. Ugyanilyen szópár lehet: *miért – csak*. Ez a játék is a körből kilépve a térben folytatódik, járás közben.
- **Kétfős jelenet megadott adott szószámmal:** Pl. négy szót kap az egyik, a másik két szóval válaszolhat, vagy két szót kap az első, a másik egy szóval válaszolhat stb.
- **Cowboy:** A Cowboy a terem egyik végében áll, a terem másik végében neki háttal (a fal felé fordulva) 5-6 fő. A Cowboy a kezével rámutat valakire, és közben ezt kiáltja neki: Hé! A háttal álló embereknek meg kell éreznük, hogy nekik szólt-e a kiáltás. Nem fordulnak meg, csak felemeli a kezét az, aki úgy érzi, hogy neki kiáltott. A Cowboy tíz próbálkozása után meg lehet számolni, mennyit találtak el, illetve éreztek meg helyesen a játékosok. A cowboy érzelmeket visz a hangjába – egy működő, egymást jól ismerő csoport tagjai számára ez lehet az információ hordozója. Jó feladatnak tűnik, de nálunk nem működött, mert nem voltunk összeszokott csoport.
- **Rádió:** Rokonszenves hangforrás – párkeresőként ismerjük.
- **Egyszemélyes szituációs gyakorlat:** Egy ember szabadon mozog, tapsra megmerevedik, majd ebből az esetleges, véletlenszerű pózból kell kiindulnia a saját, következő cselekvésének. Ami nem lehet: táncos, bolond és beteg. (Az ismert Stop játék szólóban.)
- **Karmester (ez volt az egyik kedvencem):** Egy 6-7 fős csoport tagjai három sorban, összetömörülve, szorosan egymás mellett állnak – és követik a karmesterük utasításait. A karmester egy széken áll és némán, csak kézmozdulatokkal irányítja az egész csoportot: egyszerre kell mozogni jobbra-balra, le-fel. A játék akkor lett nagyon látványos, amikor beállt még egy csoport még egy karmesterrel, majd egy harmadik csoport is. Így egyszerre 3 csoport mozgott, mindegyik a saját karmesterének utasításait követve. A csoportok egymás mögé, mellé kerülhettek (a karmesterek a terem egyes sarkaiban székeken álltak), de nem ütközhetek össze! Amikor minden csoport hibátlanul tette a dolgát, a mozgást irányító karmester mellé még egy karmester állt, aki a csoport hangját irányította. Az ő kézmozdulatai mutatták a hangos-halk-néma instrukciókat. A három csoport egy dó-mi-szó hanghármással gyönyörű harmóniát tudott teremteni. (Nálunk az egyik csoport dó-t éneket „á” hanggal, a másik mi-t „a” hanggal a harmadik a szó-t énekelte „ó”-val.)
- **Lufi:** A saját testünk, illetve a másik irányítása a cél.
 1. **Párban:** Az egyik ember feje a lufi, teste a zsinór. A lufi feladata az, hogy testével és mozgásával minél jobban utánozza egy lufi nagyon lassú, légies, lebegő mozgását, miközben csukva van a szeme (bizalomjátékos elem!). Párja csak a lufi (=fej) érintésével irányíthatja jobbra-balra, fel-le, cél, hogy a lufi ne pukkanjon ki. A lufi kipukkad, ha másik lufival ütközik, vagy ha földet ér.
 2. **Körben:** Egy irányító van a körben két lufival. A lufik nem érhetnek a körhöz sem, mert akkor kipukkadnak. A játékvezető egyre több lufit (a végén nyolcat) és mozgatót (négyet) állít be a körbe, így a kör is egyre kisebb. Ekkor már minden irányító minden lufiért felelős, nincsenek kötött párok.
- **Csoportmozgás:** Egy ember a kör közepén mozog, a játékvezető egyre több embert küld be mellé egyesével, akik kiegészítik a másikat, a többieket (az elv ugyanaz, mint amikor a szoborpárosnál azt a tömböt alkotjuk meg, amiből kifaragták a szobrot, csak itt folyamatos mozgásban vannak a résztvevők). A vezető 8-10 embert is beküldhet. Ami érdekessé tette: amikor az „embermassza” már kellően összeszokottan tudott működni, Szása elkezdte behajtogatni a szőnyeget, amin voltunk, így szűkítette a használható teret, ami végül kb. 1x1 méter maradt. Ezután megérintett embereket, azok megmerevedtek, volt, amikor már csak egy ember mozgott. Aztán érintéssel, egyesével újra megmozdított mindenkit. A feladat tíz percig tartott, és még a fiatalabbak is csatákosan, kifáradva fejezték be.
- **Vak a térben:** Egy ember sétál megállás nélkül egy adott térben (pl. szőnyegen, mezítláb), amelyben hárman ülnek: ők képezik az akadályokat. Először nyitott szemmel megy (nem kell ugyanazon az útvonalon), és igyekszik megjegyezni az akadályok helyét. Tapsra becsukja a szemét, de nem áll meg. A következő tapsra kinyithatja a szemét, az azt követőre újra becsukja... így folytatódik ez tovább, csak hogy egyre több időt kell csukott szemmel töltenie. Amikor ez már nagyon megy, az akadályok egymással helyet cserélhetnek, amikor csukva van a szeme a vaknak – de nem ütközhetnek neki!

1. nehezítés: az akadályok új helyeket keresnek maguknak. 2. nehezítés: A látó/vak sétáló ember kap a háta mögé egy vakot, aki a vállát fogja, de ő nem nyithatja ki a szemét. A feladat végére a játékevezető hat vakot állított be a kezdeti játékos mögé. (Vak-kigyó.)

- **Történet tárgyakkal, zajokkal:** Kiscsoportokban dolgoztunk, a feladatra húsz percet kaptunk. Egy komplett történetet kellett elmesélni szavak és szereplők nélkül, csupán zörejekkel. A kész jeleneteket egy paraván mögött adtuk elő egymás után kétszer, a hallgatóságnak ezek után ki kellett találnia, hogy mi történt és kikkel. A megbeszélés után elhúztuk a paravánt és így ismételtük meg a jelenetet. A témák között volt szerelmi gyilkosság, liezon a farmon, sátorozás viharban...
- **Személyiséggel bíró tárgyak:** kiscsoportban egyeztettük a tereket, de mindenki külön-külön dolgozott... Egy-egy csoport egy lakás egy helyiségét kapja, mindenkinek egy ott található tárgyat kell megjelenítenie úgy, hogy nem a tárgy működésére, hanem annak valamilyen „személyiségjegyére” helyezi a hangsúlyt. Ezt a feladatot nem sikerült senkinek úgy megvalósítani, ahogy azt Szása elvárta. Sajnos én sem voltam elég jó „túlbuzgó légrfrissítő”. Csak később, vacsorához menet jutott eszembe a „depressziós rágó, akit összerágnak és kiköpnék”, de ezt már nem jeleníthettem meg.

Brendon Burns

Tapasztalt rendező, oktató és tréner, színházpedagógiai projektek vezetője Nagy-Britanniában, Európa egyes országaiban és Nyugat-Afrikában. Színészként az Arts Educational Schools London tanára volt. Színházi nevelési tanulmányait a Middlesex University-n fejezte be. Jelenleg az Institute for Performing Arts vezető oktatója, szakterülete a „Community Drama”, valamint a liverpooli Foundation for Citizen Arts igazgatója.

Brendon előadásának középpontjában a demokrácia, illetve ehhez kapcsolódóan a „szabadsághoz való jog” állt. Ez a nap számomra tele volt ellentmondással és belső feszültséggel. Remélem, hogy a végére legalább sejthető lesz az ok, amiért ezt éreztem.

A néhány ismert bemelegítő játék után („tenyérbe lövés”, a másik kibillentése a váll meglökésével, és nála is tapsoltunk körben) egy – elsősorban – technikai különlegességet próbálhattunk ki, ami nemcsak nekem, magyar résztvevőnek volt ismeretlen, újdonság. A csoport minden tagja egy távirányítót kapott, amivel a felmerülő kérdésekre válaszoltunk. Néhány kérdés: Mi a nemed? (nő/férfi) Mi a szabadság? (több alternatívából választhattunk) Mi nem a szabadság? (több alternatíva) A pénz szabadság? A választás szabadság? A döntés szabadság?... – kb. 20 kérdésre adtunk választ, a „döntetlen” válaszok után sokszor beszélgetés következett. Számomra sok kérdés elég felszínes volt, ezért szinte nem is emlékszem többre. De az alkalmazott technika eszköz és a benne rejlő lehetőség lenyűgözött: a válaszainkat „megjegyezte”, az egyes grafikonokat összevetette, így nagyon érdekes következtetéseket lehetett levonni a válaszadókra vonatkozóan (természetesen személytelenül, százalékosan történt mindez). Ami zavart: a nap elején ebben a beszélgetésben, vitában mindenki elmondta a saját véleményét, de nem derült ki számomra, hogy a nap végén létrejött-e bárkiben is az egyik sokszor megfogalmazott alapcélunk, a „megértésben bekövetkező változás”... Brendon képviselt ugyan egy vitamódszert, aminek egyes elemeit megtanította és gyakoroltatta velünk, de vajon ennél nem fontosabb-e a probléma mélyebb megértése? Mivel egy létező előadástól kaptunk ízelítőt, bennem az is kérdés, hogy a gyerekek között mi történik. Csupán stílus és technika, vagy tényleges tartalom, amiről szó van itt? Sajnos a nap végére ez az aggályom tehetetlen indulattá erősödött, amikor azt tapasztaltam, hogy a kiscsoportok által felvetett problémák és ezek megközelítése legtöbbször csak a felszínen maradhatott – és most talán érthetőbbé vált a Judith órájának klisémegoldásai miatt érzett aggodalmam is. Azt éreztem, hogy itt az előadó számára is elfogadható volt mindez. A tartalom tehát számomra kérdéses maradt, emellett a munkaformák sem voltak különlegesek.

De azért jöjjenek a konkrétumok, röviden! A következő feladatsorra elég sok idő ment el, de a DPM olvasói számára elegendő lesz felsorolnom vázlatosan:

- Kiscsoportos állókép készítése „amikor valakinek a szabadságjoga sérül” címmel. A másik csoport állóképében meg kell keresni, hogy ki van a központban, és ki az, akit kiemelve a képből megszűnik a konfliktus.
- A következőket nem mutattuk meg egymásnak, a munka párhuzamosan zajlott a térben: Jelenet az előzményekről, arról, hogy a szereplők miként jutnak el a képig. A jelenet mondatait, a szereplők mozdulatait minél pontosabban megtartva különböző módon kellett újra és újra megismételniük – opera, szappanopera, realista dráma stílusban, úgy, hogy mindenki gyűlöl, majd mindenki szeret mindenkiket. Ebben a feladatsorban minden csoport remekül szórakozott, és a legalizált bohóckodással talán még távolabbra kerültünk a meg sem közelített témáktól.

- Végül megmutattuk egymásnak az eredeti jeleneteinket, amelyek témái, helyzetei: boltban dajdajozó cigányok, akik nem tudtak megvásárolni egy székot, mert a gazdag házaspár a pénzét lóbálva megveszi előlük; egy koldus, akinek látványa zavarja a villásreggeliző arisztokratákat és kihívják rá a rendőrséget; gyerek-felnőtt konfliktus az internet/laptop használat kapcsán; egy nő, aki mindig késik, pedig a táncsoportja türelmetlenül várja.
- A jelenetek után kaptuk meg a vitavezetés egyes pontjait, és kellett egyik társunkat felkészítenünk arra, hogy levezesse a vitát a csoport jelenete kapcsán. Például:
 1. problémát érintő, egyszerű, eldöntendő kérdés: kinek van gyereke?
 2. provokatív kérdés: a gyerekek korlátlan internethasználata egy létező probléma?
 3. személyes kérdés: hogy megy ez nálatok?
 4. általános kérdés: hány éves kortól szabad internetezni? Hogy lehet szabályozni?

Nálam a koldus- és cigánytéma verte ki a biztosítékot. A koldusjelenet után az egyik idősebb résztvevő, egy szemmel láthatóan jó módú úrinő reakciója ez volt: Milyen csodálatos, hogy a koldust játszó lány el tudta érni, hogy amíg a jelenet tart, vele szimpatizáljunk és ne a gazdagokkal! Majd ezek után a vitában mindenki azt fejtegette, hogy miként bosszankodott saját életében a koldusok és a hajléktalanok miatt, akik „köztudott” bűnözők is egyben, és csak addig tartott bárminemű szimpátia, amíg a szép, fiatal egyetemista lány játszott. A cigányok is hasonlóképp, üres és sztereotip formában kerültek kitérő tárgyalásra. Ebben a beszélgetésben én már nem vettem részt. Egyetlen egy idősebb horvát férfi volt, aki indulatát egy látszólag durva és sértő mondattal fejezte ki: ez egy nagy baromság! Hiába kerültek olyan témák a középpontba, amelyek aktuálisak, és valós vitaalapok, akármilyen hétköznapi társaságban is, semmiféle mélyebb értelmezésre, nézőpontok ütköztetésére nem került sor – és a reakciók ismeretében nagyon tartok tőle, hogy ez csak bennem és a horvát úrban okozott érzelmi feszültséget, elégedetlenséget.

Vidovszky György...

...volt a negyedik előadó, aki a hatalom és kiszolgáltatottság témában egyetlen komplett történetet játszatott végig minden csoporttal. Mivel foglalkozását szeretné levezetni Magyarországon is, tiszteletben tartva kérését, a történetről semmit nem árulok el.

Rövid bemelegítés után (fészekfogó) kezdődött a feszített tempójú, egész napot igénylő drámaóra, amelyben többféle formával ismerkedhettek meg a résztvevők. A foglalkozás szerkezete klasszikusnak mondható: felépítettük először magunkat, a fiktív szereplőket, a világunkat, a kapcsolatainkat, majd ez a mindennapi élet bolydult fel. A viszonylag általános szerkezet több szempontból működőképes volt: sokan az első napon – Judithnál – találkoztak először komplex drámaórával, de mert ott csak epizódokat kaptunk belőle, ez az egész napos, megszakítás nélküli eseménysor élményszerűen meg tudta mutatni a résztvevőknek, miként működik egy drámaóra.

Számomra az volt újdonság, hogy közel ötven darab színházi kelléket használtunk a játékban, és ezek segítettek a helyzethez kapcsolódó erős érzelmi kötődés kialakulását. A játék kulcsa ugyanis ez volt: rögtön az elején nagyon fontossá tette minden játzó számára az általa kitalált szereplőt, így az egész folyamatot és történetet – ami valójában az emberi kapcsolatokról, illetve azok hiányáról szólt.

Sajnos – a korábbi napokhoz hasonlóan – itt sem volt mód elméleti összefoglalásra, így sokakban egyáltalán nem tudatosult, hogy miként épült fel a történet, milyen elemeket tartalmazott a foglalkozás (pl. szerep a falon, két-, illetve többszemélyes jelenet, belső monológ, kapcsolati háló és ennek változása, kihallgatott párbeszéd, gyűlés).

A szervezők az utolsó nap délelőttjén arra kérték a résztvevőket, hogy kiscsoportokban gyűjtsék össze tapasztalataikat, véleményeiket, amiket aztán meg is osztottunk egymással. Az élményekért, a szervezésért mondott köszönet mellett szinte az összes csoport kitért arra, hogy az ilyen jellegű intenzív képzésen szükséges az egyes napokon tapasztaltak, tanultaknak elméleti összefoglalása, a felmerülő kérdések tisztázása minden előadóval, mert ez szolgálja a rendezvény hosszú távú eredményességét.

Így azoknak a résztvevőknek, akik nem gyakorló pedagógusok vagy csoportvezetők, marad az élmény....